

סימן ק"ד

שימוש בשקף עם ניקוד לספר תורה

מוצאי שבת קודש פרשת ואתחנן, תשע"ג

לכבוד מר... השלום והברכה.

הפסוקים, כלומר: שמסמן היכן הפסוק הקודם נגמר והבא מתחיל.

ואף שהגר"א בנוסחתו שם (סק"ח) מגיה "ספר שנקדו או שפסקו", מכל מקום נראה שתיקן על פי ההלכה, ועיין בשו"ת מקור ברוך (סימן ל"ו) שתמה על רבינו ירוחם שכתב שהוא פשוט בברייתא במסכת סופרים ומוכח שלפניו לא היה תיקון הגר"א, ושם תירץ דברי רבינו ירוחם בדוחק. עוד קשה שהרמב"ם בהלכות ספר תורה (י', א') מונה עשרים דברים הפוסלים בספר תורה ולא מונה דין זה, וגם אין הוא מופיע ברי"ף ובעוד ראשונים רבים, ולכאורה הדבר תמוה שישיטו הלכה פסוקה שעליה אמר רבינו ירוחם שהיא פשוטה בברייתא.

אמנם כל זה יתבאר נכונה כשנדע היסוד שכתב החכם ד"ר מיכאל היגער במבוא שכתב למסכת סופרים שהוציא מתחת ידו, שבאמת יש שתי גרסאות למסכת סופרים, גרסה בבלי וגרסה ירושלמית, ובקרב רבים מהראשונים נשתמרה הגרסה הירושלמית והיא המודפסת בש"ס והנפוצה בקרב הלומדים, ובאמת שם אין מופיע דין

בעניין שאלתך, אם יהיה מותר להכין דפים שקופים עם ניקוד ולהניחם על גבי הספר תורה, ובכך להקל על בעל הקורא שלא יצטרך ללמוד את הניקוד כלל וכלל, הנה יש לעיין בזה מכמה פנים אם הדבר מותר או אסור.

בשולחן ערוך (יו"ד, רע"ד, ז') פסק שספר המנוקד פסול, ואפילו הסירו ממנו הניקוד. והנה, המעיין בבית יוסף ובראשונים מוצא שלכאורה הדבר תמוה שהרי מקורו של דין זה לא נודע, שהבית יוסף הביאו מרבינו ירוחם (נתיב ב', חלק ב'), והמעייין ברבינו ירוחם יראה שכתב שהוא פשוט בברייתא במסכת סופרים ושכן כתבו רב האי גאון והרשב"א. התשובה מהרשב"א היא בתשובות המיוחסות לרמב"ן (סימן רל"ח) אך גם שם לכאורה לא נודע מקורו. עוד קשה על מקור דין זה שהרי במסכת סופרים שלפנינו (ג', ז') כתוב: "ספר שפסקו ושנוקד ראשי פסוקים שבה אל יקרא בו. גורפו או שעירב בו את האות אל יקרא בו". לכאורה אין כאן איסור בספר תורה מנוקד כלל אלא רק בניקוד ראשי

זה כלל, ולכן השמיטוהו ראשונים רבים שהרי כלל לא הכירוהו. אמנם, בגרסה הבבלית היה כתוב לפנייהם כך: "ספר המנוקד לא יקרא בו, אף על פי שגורר את הנקודות שבו, לא יקרא בו", ובאמת זהו ממש מה שכתב רבינו ירוחם וברור שלפניו הייתה גרסה זו. וכך מצאנו בספר גנזי מצרים (עמוד 38) תשובת רב האי בזה הלשון: "ואסור לנקד את ספר תורה וספר שהוא מנוקד פסול, דתניא בספרים: ספר המנוקד לא יקרי בו אף על פי שגורר את הנקודות שבו לא יקרא בו... והשיב רבינו האיי גאון ז"ל לבית המדרש שלרבינו נסים ז"ל בלשון הגרית והכי קאמר... ספר תורה המנוקד אין קורין בו בציבור ואף על פי שגרר נקודות שבו...". גם בספר האשכול בהלכות קריאת התורה הביא מסורת זו בשם רב האי גאון.

הארכתו בביאור כל זה על מנת לבאר מחלוקתם של ראשונים, וכדי לומר שנראה לי ברור שלו היה בפניהם הנוסח הבבלי של מסכת סופרים ודאי היו מודים לרב האי גאון והנמשכים אחריו שיש בזה הלכה פסוקה וברורה, ואין לערער על דברי השולחן ערוך הנ"ל בשום אופן ולומר שיש כאן מחלוקת ראשונים, שלעניות דעתי ברור ומבורר מעבר לכל ספק שאין כאן מחלוקת

כלל, והכל יסכימו למה שכתב השולחן ערוך שספר תורה המנוקד פסול. וראיתי בכמה תשובות שרצו לנטות להקל בכל מיני עניינים בהתחשב בדעת הרמב"ם והרי"ף וכו', ולעניות דעתי אין כאן מחלוקת כלל כאשר כתבנו והכל מסכימים שהוא פסול.

הנה, בטעם האיסור הביא בתשובת הרשב"א הנ"ל שהוא משום "שאינו לנו אלא כנתינתו מסיני", ובשו"ת מקור ברוך הנ"ל נראה שהבין שכל שאינו ממש כנתינתו מסיני הוא בכלל האיסור ולכן אסר גם ספר תורה שיש בו טעמים, ולעניות דעתי נראה יותר כפי שכתב בשו"ת דבר שמואל (סימן שס"ב) שאין כוונת הרשב"א שצריך להיות ממש כנתינתו מסיני, והביא ראייה לדבר, ודבריו צודקים, שהרי מוכח ממקורו שכתב שם הרשב"א בהסבר הדברים: "שכמה דורשין חכמים המקרא והמסורת, ואם אתה מנקדו אין כאן מסורת". אם כן ברור לעניות דעתי שהאיסור הוא משום שיטעו וישכחו המסורת, ולא משום שיש פסול בעצם כתיבתו, אך מכל מקום עשאוהו כאילו יש פסול בעצם כתיבתו על מנת שלא תשכח המסורת (וראיתי בשו"ת כתב סופר (יו"ד, קמ"ב) שכיוונתי לדעתו

הגדולה, וגם הוא מחלק מעיקר הדין בין טעמים לבין ניקוד, עיין שם).

מטעם זה לעניות דעתי ברור לי לדחות מה שהביא בשו"ת מקור ברוך הנ"ל מספר שארית יהודה בהגהותיו לבית יוסף, ששם מקשה מה שהקשו כולם מדוע גם אחרי שגרר הנקודות לא מתכשר הספר תורה כפי שמתכשר כששתי אותיות דבוקות וגורר כדי להפריד בין האותיות, ותירץ: "ונראה לעניות דעתי לומר דשאני אות יתר דהפסול אינו בגופו של אות הכשר והוא מותר גמור ובהסיר המותר כשר, אבל הנקודה היא מעצמה של אות, ואף על פי שלא נשחת האות בצורתו, נשחת בהבנתו, דיש אם למסורת... ואם כן לא מהני בהסירם דהוי חק תוכות הואיל ואינו עושה שום מעשה באות הנשאר... שהסופר כשכתב האותיות הייתה כוונתו מעיקרא לנקדם, אם כן מעיקרא לא הייתה כתיבתו כתיבה, וכחסיר אחר כך את הנקודות לא כתב כלל אלא חקק וממילא נשאר האות...".
עד כאן דבריו.

ובל דבריו אלו תלויים בכך שיש כאלו פסול בעצם הכתיבה, וכאילו פסול ספר תורה המנוקד הוא פסול בעצם דיני כתיבת ספר תורה, שכאילו אין

כאן אות או מילה שלמה כיוון שהיא מנוקדת, ועל כן אין כאן כתיבה כלל. וכפי שאמרנו לעיל, זה לא נראה כלל ממקור הדברים, וגם אביא ראייה לדבר שהרי במסכת מגילה (י"ט). דרשו ממה שמגילה נקראת 'ספר' שיש לשמור בכתיבת המגילה על דיני ספר תורה, והמרדכי שם (סימן תשצ"ה) הביא בשם רבינו תם שכן הוא להלכה שכל מה שנאמר בכתיבת ספר תורה שייך אף בכתיבת המגילה. והנה, אף שכן נפסק להלכה (או"ח, תרצ"א), מכל מקום שם (סעיף ט') נפסק גם כן שמגילה המנוקדת כשרה, והוא מתשובת הרשב"א (א', ש"ע) שפסק כן כדבר פשוט. ולעניות דעתי טעם הדבר הוא מפני שניקוד בספר תורה אינו פסול בעצם הכתיבה, אלא שפסלו ספר תורה המנוקד כעין שפסלו ספר תורה שאינו כתוב כהלכות, ומשום חסרון המסורת שאינה בו; אך אף שתוקף הפסול הוא דומה, מכל מקום בטעם ובשורש הדבר הם חלוקים. ועל כן במה שלא ניתן מסיני לא גזרו, ולכן מגילה מנוקדת כשרה.

בטעם הדבר, שאף שגירר הנקודות מכל מקום הספר תורה אינו כשר, כתב בדברי חמודות בהלכות ספר תורה (ס"ק ע"ד) שנראה כמנומר (ומצאתי בשו"ת פרח שושן (או"ח ב', ד') שאף הוא מביא

בשו"ת משנה הלכות (י"א, רמ"ב) ראייה משעווה שעל גבי הכתב שלרוב האחרונים מותר לקרוא אם האות נראית באופן ברור דרך השעווה, ואם כן העיקר שהכתב נראה בכירור ואז נחשב כקורא מתוך הכתב.

ולא זו בלבד אלא שהשקף טוב משעווה, שהרי בשעווה שעל גבי הכתב היא נדבקת ליריעה והרי היא כאילו מוחקת את האות, אך השקף, כיוון שאינו חיבור ליריעה כלל אלא נח מעליה נראה לי בברור שאין בו פסול כמו בשעווה, שאמרו חלק מהאחרונים בנוגע אליה שחייבים להסירה קודם שקוראים, שהרי אין כאן מחיקת האותיות שתחת השקף כלל. וראיתי בשו"ת במראה הבזק (ג', י"ג) שחששו להשוות השעווה לשקף, והנראה לעניות דעתי כתבתי.

וראיתי שבשו"ת הנ"ל אף חששו למה שכתב הגרמ"פ בשו"ת אגרות משה (יו"ד ב', קל"ג) שציפוי קבוע על ספר תורה אסור, שלא להוסיף בקביעות על מה שנאמר, ולעניות דעתי גם זה לא שייך כאן שהרי אין כאן תוספת שקובעים אותה בספר עצמו, ומכל מקום גם למחמירים מטעם זה נראה לי להתיר באופן שיתבאר לקמן.

טעם זה), אך גם זה קצת קשה שהרי רק בהעברת אותיות נראה לומר חשש זה (ועתה ראיתי שבשו"ת בנין ציון סימן צ"ג הקשה כן שאין כאן חשש זה כלל, עיין שם). ומה שנראה לי יותר הוא טעם הט"ז (יו"ד, רע"ד, סק"ו) שכתב: "ונראה דכאן גרע טפי כיון שנראית כוונת הסופר שאינו חושש למסורת כלל ובודאי לשם זה כתבו, והוה כמזוייף מתוכו ופסול לגמרי... כן נראה לי". וכוונתו שפסולו חכמים משום חסרון המסורת שבגוף הספר, ואף בדיעבד, כיוון שלא נכתב בכוונה נכונה, וכל זה כדי שלא לתת פתח לטעות. וכן כתב הלבוש (יו"ד, רע"ד, ז'), וכן הסכים ערוך השולחן (שם, סעיף ט"ו).

עתה נבוא לענייננו, אם מותר לתת שקף עם ניקוד על גבי ספר תורה הכתוב כהלכתו. והנה, לכאורה הדבר מותר שהרי הספר עצמו כתוב כהלכתו, ומה פגם יש בשימת השקף? והנה בשו"ת תשובות והנהגות (או"ח, ס"ו) נשאל בכגון זה וכתב שלכאורה יש מקום לאסור משום שאין כאן קריאה מהכתב שהרי השקף מפריד בין הרואה לבין הכתב, וחילק שם בין משקפיים לבין השקף, ועוד הביא שם לחלק בין זה לכמה עניינים. אמנם, באמת דוחק לאסור מטעם זה, וכמו שכתב

לדינא, בשו"ת משנה הלכות (שם) פסק שלא לעשות כן מפני שעדיף לעשות כפי מנהג ישראל שאחד יקריא בשני את הטעמים מתוך חומש רגיל, ואין לשנות המנהג. ובשו"ת תשובות והנהגות (שם) כתב שלכתחילה אין לעשות כן שמא יחשבו העם שהניקוד ממש כתוב בתורה, ובשעת הדחק התיר להשתמש בשקף שכזה. ובשו"ת במראה הבזק (שם) פסקו שלא להשתמש בשקף מצד הספיקות שנתבאר.

ולי נראה שבאמת אין להשתמש בשקף שכזה מעיקר הדין – אם לא במקרים מיוחדים ובאופן שיתבאר – שהרי אם ישתמשו בשקף באופן קבוע ויבואו כל בתי הכנסת לעשות כן (וודאי יעשו כן שהרי הדבר מקל את מלאכת בעל הקורא) הרי יביא הדבר להשתכחות המסורת, וזה עיקר הטעם כפי שנתבאר לעיל, שאין כאן פסול כתיבה אלא פסול משום חסרון המסורת, ועל כן אין לקבוע קריאה קבועה כזו. אמנם, לעניות דעתי, אם לדוגמה יש ילד המגיע לגיל מצוות

ורצונו לקרוא בתורה ואינו יכול לעשות כן ללא השקף הנ"ל, ובמיוחד אם יש לו דיסלקציה וכדומה שצריך לעזרה בקריאת התורה, ומעמד זה יש בו קירוב לבבות ואהבת תורה לילד כזה כידוע, יש להתיר להשתמש בשקף, אך גם יש להודיע ברבים קודם השימוש מה שעושים ולהדגיש שחס ושלום אין הניקוד כתוב בתוך ספר התורה, ויש אם למקרא ויש אם למסורת.

כיוצא בזה יש להתיר השימוש בשקף במקום הצורך, אך בשום פנים ואופן אין להשתמש בו באופן קבוע כיוון שזה סותר כל עיקר תקנת חכמים שתיקנו שלא לקרוא מספר שיש בו ניקוד. כך נראה לעניות דעתי.

יונתן רוזנצוויג,

החופ"ק נצח מנשה, בית שמש.

סיכום הלכה למעשה: אין להשתמש בשקף עם ניקוד לספר תורה, ובמקרים מיוחדים יש מקום להתיר (כמפורט בתשובה), וגם אז חובה להכריז בבית הכנסת על השימוש בשקף זה.